

ТЕМА 3 АНАЛІЗ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

План

- 3.1 Мета і завдання аналізу матеріальних ресурсів
- 3.2 Аналіз забезпечення матеріальними ресурсами
- 3.3 Аналіз використання запасів
- 3.4 Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів

3.1.

Матеріальні ресурси – це різноманітні види сировини, матеріалів, палива, енергії, комплектуючих та напівфабрикатів, що суб'єкт господарювання закупає для використання в господарській діяльності з метою випуску продукції, виконання робіт або послуг.

Матеріальні витрати – це сукупність матеріальних ресурсів, що використані у процесі виробництва. На матеріальні витрати припадає 50-80% собівартості продукції, тому вони визначають конкурентоспроможність продукції підприємства. Пошук резервів зменшення матеріальних витрат є однією з проблем, що вирішується комплексом управлінських рішень, втіленням заходів, які зменшують матеріальні витрати на одиницю продукції, робіт, послуг.

Метою аналізу матеріальних ресурсів є підвищення ефективності виробництва за рахунок більш раціонального використання ресурсів. Зростання потреби в матеріальних ресурсах можна задовольнити шляхом екстенсифікації або інтенсифікації.

Екстенсивний спосіб забезпечення потреби в матеріальних ресурсах передбачає купівлю або виготовлення більшої кількості матеріалів, що веде до зростання матеріальних витрат на одиницю продукції. Інтенсивний спосіб забезпечення потреби в матеріальних ресурсах передбачає більш економне використання матеріалів у процесі виробництва, що забезпечує скорочення матеріальних витрат на одиницю продукції та зменшення собівартості продукції.

Завдання аналізу використання матеріальних ресурсів:

- оцінка потреби підприємства в матеріальних ресурсах;
- визначення обґрунтованості та ефективності формування замовлень на матеріальні ресурси;
- аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів, визначення впливу факторів на виявлені відхилення показників матеріаловіддачі;
- оцінка реальності планів матеріально-технічного забезпечення;
- оцінка рівня ефективності використання матеріальних ресурсів;
- виявлення внутрішньогосподарських резервів економії матеріальних ресурсів та оцінка їх впливу на обсяг діяльності.

3.2 Для забезпечення стабільного виробничого процесу суб'єкта

господарювання треба налагодити його раціональне матеріальне забезпечення.

Аналізуючи матеріальні ресурси підприємства, передусім потрібно оцінити забезпеченість його як основними, так і допоміжними матеріалами, комплектуючими, тепло- і енергоресурсами та ін., обґрунтованість обсягів поставок, причини недопоставок в цілому і по окремих позиціях матеріальних ресурсів, які спричинили певні відхилення у виконанні виробничої програми, і з'ясувати винних і розміри можливих збитків.

Етапи аналізу забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами

1. Аналіз забезпеченості програми підприємства договорами на постачання матеріальних ресурсів (МР)

$$K_{зпл} = (Oв + Зр) / МР_{пл}$$

$Oв$ –внутрішні джерела покриття МР,

$Зр$ –укладені договори на поставку МР,

$МР_{пл}$ –потреба матеріальних ресурсів на планові обсяги випуску

2. Аналіз якості матеріалів, що поступили на підприємство

3. Аналіз ритмічності постачання матеріалів

4. Аналіз стану складських запасів сировини і матеріалів

5. Аналіз приросту (зменшення) обсягу виробництва продукції за рахунок зміни

$$ВП_i = (З_i + \Delta З_{алі} - В_{іді}) / ПВ_i$$

($З_i$) кількості сировини і матеріалів

($З_{ал}$) залишків сировини і матеріалів

($В_{ід}$) понадпланових відхилень у зв'язку з низькою якістю сировини

(ПВ) питомі витрати сировини на одиницю продукції

Для оцінки ритмічності постачань матеріально-технічних ресурсів використовують такі показники:

- коефіцієнт нерівномірності постачання;
- коефіцієнт варіації

3.3 Важливою умовою підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів є ефективна організація виробничих запасів. Виробничі запаси – це предмети праці, що підготовлені до запуску у виробничий процес. До їх складу включаються такі елементи: сировина, основні та допоміжні матеріали, паливо, покупні напівфабрикати та комплектуючі, тара, запасні частини для поточного ремонту, малоцінні та швидкозношувані предмети.

Неритмічне постачання матеріальних ресурсів веде до простоїв устаткування, втрат робочого часу, необхідності понаднормових робіт. Оплата простоїв не з вини робітників і понаднормових робіт приводить до росту витрат на виготовлення і реалізацію продукції і, відповідно, до зниження прибутку підприємства. Аналізуючи запаси, потрібно оцінювати наявність непотрібних і зіпсованих матеріалів, а і відповідність використання матеріалів установленим нормативам (як у грошовій оцінці, так і у натуральній, або у днях запасу), бо невиконання нормативів може спричинити неритмічність виробництва, навіть його тимчасову зупинку, а зайві запаси (понаднормативні залишки) також небажані, бо потребують додаткових приміщень, догляду і фінансових ресурсів.

Показники ефективності використання запасів:

1) *коефіцієнти обертання* – кількість оборотів, що здійснюють окремі види матеріальних ресурсів впродовж аналізованого періоду;

2) *тривалість одного обороту (в днях)* – середній період, протягом якого кошти, вкладені в матеріальні активи, проходять всі стадії одного кругообігу.

3.4 Для аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів та контролю за їх станом використовують основні та допоміжні показники: прибуток на 1 грн. матеріальних витрат; матеріаловіддача; матеріалоемність; коефіцієнт співвідношення темпів росту обсягів виробництва і матеріальних затрат; питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції.

Для аналізу ефективності використання матеріалів аналітиком використовуються такі узагальнюючі показники, як матеріаловіддача та зворотний йому показник - матеріаломісткість.

Матеріаловіддача – відношення обсягу випущеної продукції до загальної суми матеріальних витрат:

$$M_{\text{від}} = \frac{\text{Обсяг випущеної продукції}}{\text{Загальна сума матеріальних витрат}} = \frac{B}{MB}$$

Матеріаломісткість – відношення загальної суми матеріальних витрат до обсягу випущеної продукції:

$$M_{\text{м}} = \frac{\text{Загальна сума матеріальних витрат}}{\text{Обсяг випущеної продукції}} = \frac{MB}{B}$$

У процесі аналізу досліджується динаміка їх змін, порівняльний аналіз з показниками підприємств - конкурентів. У процесі аналізу можуть використовуватись і допоміжні показники: рівень відходів і браку продукції, коефіцієнт корисного використання сировини, норми витрат матеріалів, палива, енергії на окремі вироби та ін.

Узагальнюючі показники:

Матеріалоемність продукції (M_{ϵ})

$$M_{\epsilon} = \frac{\text{Сума _ матеріальних _ витрат}}{\text{Вартість _ продукції}}$$

Відбиває величину матеріальних витрат, що приходить на 1 грн. випущеної продукції

Матеріаловіддача продукції (M_o)

$$M_o = \frac{\text{Вартість _ продукції}}{\text{Сума _ матеріальних _ витрат}}$$

Характеризує вихід продукції з кожного карбованця спожитих матеріальних ресурсів

Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції (ПВМ)

$$ПВМ = \frac{\text{Сума _ матеріальних _ витрат}}{\text{Повна _ собівартість _ продукції}}$$

Відбиває рівень використання матеріальних ресурсів, а також структуру (матеріалоемність продукції)

Коефіцієнт використання матеріалів (КМ)

$$K_m = \frac{\text{Сума фактичних матеріальних витрат}}{\frac{\text{Сума матеріальних витрат по плану}}{\text{за даними фактичного випуску продукції}}}$$

Показує рівень ефективності використання матеріалів, дотримання норм їхньої витрати. Часткові показники:

Сировиноємність продукції (СМє)

$$СМє = \frac{\text{Сума спожитої сировини і матеріалів}}{\text{Вартість продукції}}$$

Енергоємність продукції (ЕМє)

$$ЕМє = \frac{\text{Сума спожитої енергії}}{\text{Вартість продукції}}$$

Ці показники відбивають ефективність споживання окремих елементів матеріальних ресурсів на 1 грн. випущеною продукцією

Питома матеріалоємність виробу (УМЄ)

$$УМЄ = \frac{\text{Вартість всіх використаних на виріб матеріалів}}{\text{Ціна виробу}}$$

Характеризує величину матеріальних витрат, витрачених на один виріб.

В процесі аналізу матеріальних ресурсів особливого значення надають вивченню причин зміни матеріаломісткості продукції. Проводиться такий аналіз по трьох рівнях:

- матеріаломісткість всієї виробленої продукції;
- матеріаломісткість конкретного виду продукції;
- матеріаломісткість одиниці продукції (питома матеріаломісткість)

Загальна схема факторного аналізу матеріаломісткості подано на рис. 3.1.

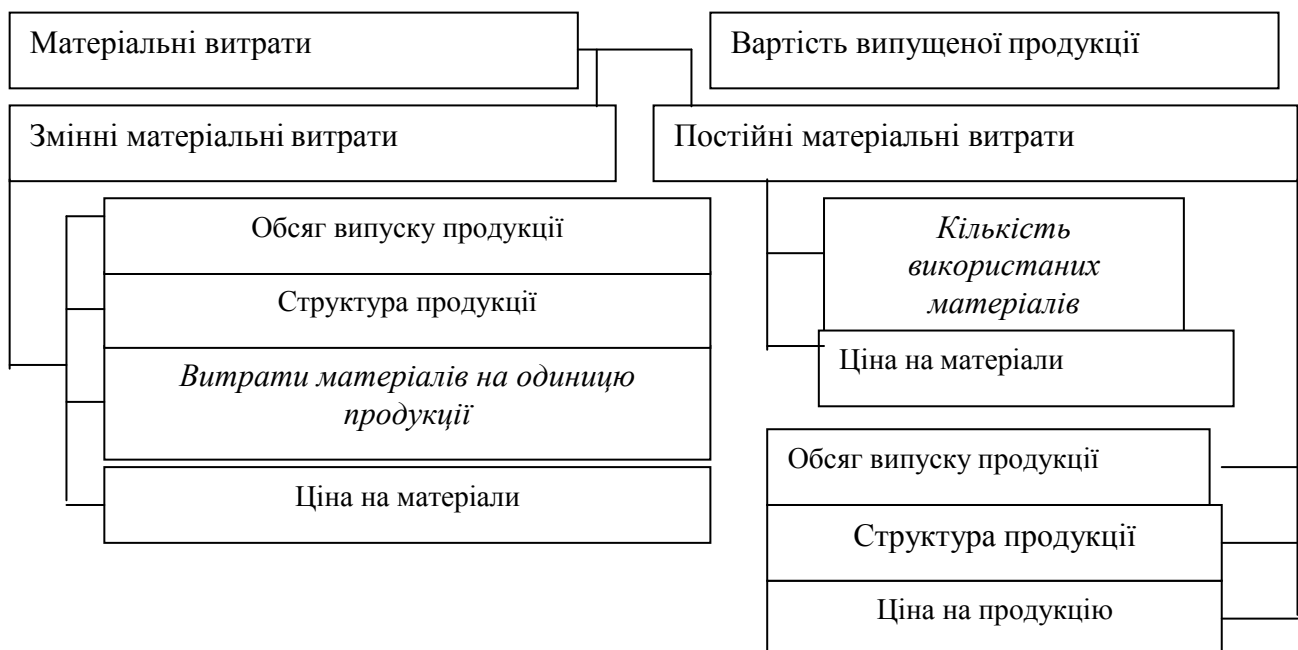

Рис.3.1 Схема факторного аналізу матеріаломісткості.